

Anonyme: Henninges (nr. 93) med gavetilskrift fra Rantzau, hvori navnet på modtageren er overstreget, i Helsingfors (NTBB III, 1916, s. 263). – Crusius (nr. 44) med vandskadet indskrift på bindet i biblioteket på Skokloster (O. Walde: *Storhetstidens litterära krigsbyten II*, 1920, s. 256).

Harald Ilse

GORDON ALBØGE: *Blicher og samfundet*. Syddansk Universitetsforlag 2003. 225 s. 188 kr.

Når Steen Steensen Blicher barberede sig, hvorfor gjorde han det så gående? Var det fordi, han var rastløs? Muligvis. Sine prædikener forberedte han også gående – i præstegårdshaven søndag morgen, om det nu var i Thorning eller Spentrup.

Eller turde han ikke se sig selv i et spejl, fordi hans mor var sindssyg og han måske havde arvet tendensen? Og ikke ville se den lure i øjnene derinde?

Eller – var der bare ikke et helt spejl i hele huset, fordi han havde 10 børn (11 med en stedsøn)? Det er også en mulighed. Men heroverfor kan indvendes, at der var hjem med nogenlunde lige så mange børn, hvor Blicher til tider overnattede og hvor der – det vides! – var flere hele spejle. Her sås digteren imidlertid også barbere sig gående.

Så-øh ...

Måske var Blichers børn særlig spejlknusende? Dét ved vi ikke.

Hvad ved vi? Ja, det er netop spørgsmålet, enhver biograf kæmper med. Stundom intet, stundom for meget ...

Om denne jyske, i litteraturhistorien temmelig isolerede 1900-talsforfatter har Blicher-kenderen *Gordon Albøge* skrevet en velafbalanceret bog med den beundringsværdigt ukarismatiske titel "Blicher og Samfundet". Det er et i høj grad sympatisk arbejde, ikke mindst ved forfatterens uvilje mod at hoppe på limpinde, hvor mange andre har siddet godt og grundigt. Han sætter en ære i ikke at drage forhastede konklusioner, og det *har* han ære af.

Jeppe Aakjær er i sin levnedsskildring fra forrige århundredeskifte eksempelvis hoppet på en kæmpe limpind, som stikker frem allerede i titlen på hans bog "Steen Steensen Blichers Livs-Tragedie etc." Uden ligefrem at gøre Blicher til nogen livskunstner, afprøver Albøge myten om den blicherske livstragedie på virkeligheden og må konstatere, at selv i sine allersidste, afgjort vanskelige leveår producerede Blicher så sikkert og støt som når han var bedst – og var i øvrigt aktiv på anden vis, selv om hans drikfældighed – der muligvis også er kraftigt mytologiseret – tog noget til. Hvad var det for et forfald, han gik i? spørger Albøge fornuftigt.

Aakjær, der ynker Blicher fra vugge til grav som et offer for én stor samensværgelse fra gud og menneskers side, ser ham til sidst for sig krumbøjet bag frossen rude, mens bøssen hænger og ruster på sit søm. No way. Gik Blicher mindre på jagt, var det fordi synet var begyndt at svigte ham, men haglgeværet blev pudset som nogensinde. Kan Albøge fortælle.

Et andet sympatisk træk ved Albøges grundindstilling er respekten for andre Blicherbiografiske værker. "Der er skrevet mange bøger om Blichers liv og levned og hans plads i samfundet", bemærker han i sin indledning og fortsætter: "De bedste er skrevet af folk som selv er digtere ..." Det er ikke blot en smuk cadeau til Aakjær, men også til Knud Sørensen, der har skrevet det nyeste portræt.

Albøges bog former sig som en guidede tur ikke i Blichers episke eller poetiske digtning, men alene i hans samfundsengagerede forfatterskab i form af presseindlæg, større eller mindre artikler og afhandlinger etc. Der er her tale om et tekstmasse, som er lige så omfattende som den – mildt sagt – er ejendommelig. Herom senere.

I sidste instans hidrører det gådefulde ved Blicher formodentlig af, at hvad hans privatliv angår, hans liv med forældrene, siden med konen, de talløse børn (der kom også plejebørn til) og med andre nærtstående, er et lukket land, forstået sådan, at så godt som ingen dokumenter lukker os ind i disse rum. Vi er om ikke på Herrens mark, så afhængig af ganske få og svage, tit mundtlige kilder i flere led. Selv hans selvbiografiske skrift, der meget betegnende er forfattet i 3. person, røber intet af intim karakter. Det er noget andet med hans stadig voksende pengesorger, som det halve Danmark efterhånden blev bekendt med. Her var han noget nær ekshibitionistisk. Men intet der kunne berøre hans følelsesliv i forhold til de nærmeste, forefindes udover en barndomskærlighed, der er omtalt i yderst generelt romantiske vendinger. Så i denne henseende er den godt og vel 20 år yngre Blicher H.C. Andersens diamentrale modsætning.

Det betyder ikke, at hans selvbiografiske optegnelser fra 1840 er tørre og distancerede. Eksempelvis er det ubetaleligt at blive sat ind i de mange livsfarer, han har været udsat for. Som dreng undslap han med nød og næppe en bisværmer, der kort forinden havde gjort det af med en kvie og en hest. Tre gange var han druknedøden nær. Det engelske terrorbombardement af København i 1807 overlevede han sovende op ad en træstamme, mens hans tøj og bøger til gengæld gik op i røg inde i byen. Den inkarnerede jæger er tilfreds med, at han kun to gange er blevet direkte såret (den ene gang i halsen) af vådeskud. Hele 34 gange har han væltet med en vogn, heraf to gange med løbske heste!

I en alder af 27 år bliver han gift med sin farbrors 16-årige enke, der bringer en søn (m.a.o. Blichers fætter!) med ind i ægteskabet. Om Ernestines utroskab er der gisnet meget. Især skal hun have haft et godt øje til kuske, men Albøge, der kan fortælle, at Blicher heller ikke var upåvirket af det kvindelige tyende, vil ikke gøre digteren til en uheldig hanrej. Han nøjes med at konstatere, at

“begge var venlige og godgørende mod alle, undtagen hinanden”. Og at hvor Ernestine var proper og af ualmindelig gode grunde påholdende, var Blicher opsigtsvækkende malproper og ødsel. Hans idelige tiggergang hos kongen og andre mænd af indflydelse var tit begrundet i selvskabte plager.

Det er muligt, han ikke var en stor præst, men i betragtning af, hvad præstegeringen dengang omfattede af socialt og andet arbejde, og i betragtning af, at han havde sit forfatterskab at passe, var han vel ikke så efterladende som rygten vil det. At han ikke var overdrevent formel i tjenesten, viser en episode, hvor han under en andagt får at vide, at der er en ræv i præstegårdshaven. Blicher be'r degnen finde den længste salme, så han lige kan nå hjem og nedlægge Mikkel.

Forfatte skulle han ved skrivepulten, hvor han stod senest kl. fire hver morgen. Noveller til underholdningsbladene skulle skrives, dér var pengene, men også de politiske skrifter som den rastløse kandestøber han var – uden dog nogensinde, til sin store fortrydelse, at blive fundet habil til at indtræde i nogen stenderforsamling.

Blicher var bøndernes mand, advokat og formynder i ét, vel at mærke de etablerede selvejere. Husmænd og malkepiger kom ikke ind under hans engagement. Om sidstnævnte sagde han: “...Malkepiger er en med få undtagelser demoraliseret og forvorpen menneskeklasse”. Hedens opdyrkelse, engvanding, skovplantning, fårefolde, høravl og lærredfremstilling gjorde han sig talløse og udpenslede tanker om. Han var på oplysningens grund en fremskridtets og forbedringernes mand.

Og han var patriot. Himmelbjergfesterne i første halvdel af 1840'erne var hans værk. Her samlede han årligt landsmænd af alle stender til en folkelig national manifestation.

Men også som patriot stikker fantasien hestehoven frem. Han kæmpede for, at alle danske skulle bære en nationaldragt (hvorved dog ikke mentes det vi forstår ved en folkedanserdragt. Ideen kan bedre sammenlignes med en senere tids Mao-kostume). Det ville sløjfe alle kunstige skel mellem mennesker.

Taterne, dvs. sigøjnerne, må han ytre sig om. At de alene i kraft af deres kriminalitet var et samfundsproblem for sig, stod Blicher klart. Men hvad løsninger angår, er han i dristighed langt forud for Karen Jespersen. Først, mener han, skal de alle indfanges ved en nøje forberedt razzia og derefter sorteres. De gamle og uarbejdsdygtige skal til side og distribueres for livstid på hospitaler og fattiggårde. Så kommer turen til alle børn mellem syv og femten. De skal i særlige opfostringshuse og blive håndværkere, fabriksarbejdere eller soldater, eventuelt i de vestindiske kolonier. Så er der resten: dels de gifte og papirløse par med små børn, dels de ugifte og de papirløse uden børn. De skal anbringes på hver sin ø. Nye børn fjernes i seks-syv års alderen. Således vil med tiden disse fremmede uddø og deres afkom fuldkommen integreres. Hokus Pokus!

I den lave stue rejser sig for ham ved pulten sådanne gale syner, affødt af pennens skratten og det flydende blæk. Der er noget tranceagtigt over den måde,

hvorpå den ene vilde idé griber den anden. Men i næste øjeblik kan Blicher så skrive en romantisk novelle, hvor tater er prototyper på menneskelig finhed og dyd og genstand for både hans ømhed og beundring.

Også jøderne skal han forholde sig til. Første gang – under Jødefejden i 1813, hvor Blicher er godt 30 år – deltager han som jødernes forsvarer, uden derfor at mene dem berettigede til at deltage i landets styrelse. Både kongen og en A.S.Ørsted gik ind for jøders valgbarhed. Men her var det teologen, der talte, og nok var der trosfrihed og vi alle lige for gud, men de kristne var nu (ikke så) lidt mere lige.

Når han tyve år senere er slået om og kan gribes i direkte jødehadiske udskjelser, har det en forklaring, der er typisk for Blicher. Pudlens kerne er en ualmindelig hård- og retfærdig-kritik, han var blevet udsat for. Nationaløkonomen C.N. David havde affærdiget et vidtløftigt nationaløkonomisk skrift af skrivepultsøkonomen; og med den lave fornærmethedsstærkel, Blicher var i besiddelse af, gik det fra nu af ud over jøderne, alle jøder. Han havde det m.a.o. med jøder som som bodekonens mand i Store Klaus og Lille Klaus med degne. Han talte som bekendt ikke synet af degne efter en dag at have fundet en degn i sin kones dragkiste.

Albøge refererer Blichers indstilling: "Jøderne burde være dybt taknemmelige over den godhed, den danske regering og det danske folk har vist dem, i stedet for at stille urimelige krav og råbe op, når de ikke får dem opfyldt". Er der ikke noget, der klinger bekendt? Hvis ikke så læs blot videre: "... med næsten rene ord siger Blicher, at jøderne selv er skyld i de hårde forfølgelser, og at de formerer sig hurtigere end de kristne ". (Det er ikke skrevet en af de dage, hvor Blicher talte sine egne børn!). Al aggressionen kan føres tilbage til den uforskammede David!

Karakteristisk (og underholdende, om ikke andet) er også projektmander Blichers forslag til den udbredte utugts bekæmpelse. Det viser dobbeltheden igen: på den ene side den gode oplysningsmands sindelag: Der bør oprettes "redningshuse" til skøger, som ønsker at slå ind på dydens vej. Men så tager den nævenyttige fantasi over: Pengene dertil skal ind via skatten. Så vidt så godt. Næste skridt: Skatten skal ind via afgifter. Her begynder festen! Eftersom pebersvendenes antal stiger proportionalt med de prostitueredes (hvor Blicher så har dét fra!), bør alle pebersvende pålægges en ekstra skat. Det samme gælder foruden bordelværter, traktører, alle udenlandske virtuoser, kunstnere og gøglere, der kommer til landet. Beskattes skal også luksusartikler og "slibrige bøger" samt, mere overraskende, teatergængere! En del af billetprisen skal gå til redningshusene. Hvorfor? Jo fordi, hvis man er parat til at betale for at overvære opdigtede ulykker, kan man vel også ofre en skilling på de virkelige ... Et halvt århundrede senere var den slags anstalter faktisk en realitet, omend de finansieredes anderledes.

Lige så lidt greb Blicher havde om at afstemme sine meninger med det mulige og udsætte sine egne ideer for fornuftens prøve, hvorved han tit blev til grin eller lagde sig urimeligt ud med folk, lige så stor og suveræn orden og form hersker der som bekendt i hans kunst. Forunderligt nok. Som om han er et andet menneske, når han digter.

Man kan med rette sige med Knud Sørensen, at hele Blichers agitatoriske virksomhed er af underordnet betydning målt med den digteriske indsats' umiskendeligt høje kvalitet. Og hvem vil anbefale noget som helst politisk skrift på bekostning af "En Landsbydegns Dagbog", der er verdens bedste og skrækkeligste novelle om at falde for en fristelse. Og som trods sin klare ægte opbyggelighed tumler med de mørkeste skæbnekræfter, der udgår fra køn og tabu.

I sine mest trængte øjeblikke, forblændet af tilsidesættelse, krænkhed, ekstremisme, bliver Blicher til tider talerør for de mest udbredte fordomme og dermed symptomatisk interessant. Han bliver i sig selv et dokument. At møde denne Blicher i Albøges grundige og uprætentiøse bog, der kommer hele vejen rundt på både godt og ondt, er umådelig udbytterigt.

Men hvor livssynet kommer fra, gennemtrukket af melankoli og hårdt tilkæmpet resignation som det er, det får vi i grunden ikke megen hjælp til at forstå, hverken i det politiske forfatterskab, i erindringerne eller biografien. Vi må nøjes med det der er, og det er jo umådeligt. Professor Peter Brask har skrevet et analytisk tobindsværk alene om novellen "En Landsbydegns Dagbog" til at blive klogere af.

Jægeren har man altid set for sig, til nød præsten, nu med Albøge har man lært fantasien at kende i renkultur. Orienteringspunkterne står klarere herefter: naturen og jagten og pulten, ikke familien eller "arnen", om man vil. Blichers stue er – "Røverstuen."

Niels Barfoed

ULF HAXEN: *Det lille mirakel. Jødisk bogkunst i tusind år*. Gyldendal 2003. 360 s., inkl. litteraturliste, ordforklaringer og indices; rigt illustreret.

Det skal allerede fra starten siges, at *Det lille mirakel* er en overordentlig smuk bog. Med farvebilleder på næsten hver eneste side, og en meget elegant layout, er det en bog som indbyder til både tilfældige opslag og til en mere sammenhængende læsning. Bogruller i alle størrelser, små miniaturebøger og kæmpe foliantbind bliver alle brugt til at illustrere den jødiske bogkunst og dens udformning både før og efter overgangen fra håndskrift til trykt bog. Baggrunden for bogens udgivelse er en udstilling omkring hebraisk som sprog, der blev afholdt på Det Kongelige Bibliotek i år 1989, et hundrede år efter grundlæggelsen af den organisation, som fra 1953 er kendt som Det hebraiske Sprogakademi. Bogens formål er, med udgangspunkt i Det Kongelige Biblioteks samlinger som forfatteren har